

**A.FITRATNING "OILA VA OILANI BOSHQARISH TARTIBLARI"
ASARINING "UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYA KONSEPSIYASI" DA
TUTGAN O'RNI**

Husan Toshmirzayev

“Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari”

Ma'naviyat asoslari mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasidan

Kalit so'zlari: uzluksiz tarbiya, ma'naviy tarbiya, oila, boshqarish, farzand, konsepsiya, sog'lom muhit.

Annotatsiya: Ushbu maqolada A.Fitratning "Oila va oilani boshqarish tartiblari" asarining "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi" da tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan.

Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasining maqsadi — yosh avlodda mustaqil va baxtli hayot uchun zarur ijtimoiy malaka hamda fazilatlarini yoshiga mos, bosqichma-bosqich shakllantirishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish, uni amalda ro'yobga chiqarish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish talab etiladi:

- ❖ ma'naviy-axloqiy tarbiyani baholashning ilmiy asoslangan indikatorlarini ishlab chiqish;
- ❖ tarbiyaning homiladorlik davridan boshlanib voyaga yetgunga qadar davom etadigan, tadrijiylik va uzluksizlik tamoyillariga asoslangan metodikasini ishlab chiqish va hayotga tatbiq etish;
- ❖ bola tarbiyasida milliy va zamonaviy pedagogikaning ilg'or yutuqlaridan samarali foydalanish;
- ❖ tarbiyalanuvchilar bilan birga tarbiyachilarning ham bilimi va malakasini muntazam oshirib borish;
- ❖ ma'naviy tarbiyani shakllantirishda oila, mahalla va ta'lim muassasalari, shuningdek, ommaviy axborot vositalari va boshqa ijtimoiy tuzilmalar o'rtasida samarali hamkorlik mexanizmini yo'lga qo'yish;
- ❖ ma'naviy tarbiyaning tadrijiy rivojlanish va uzluksizlik tamoyillariga asoslanishi.

Ulug` adibimiz Abdurauf Fitratning badiiy va ilmiy asarlari bilan birga axloqiy masalalarga doir bir qator risolalari bor. Ularda komil inson shaxsini shakllantirish bilan bog`liq muammolar va ularning yechimi aks etgan. Asosiy na'munalaridan biri Oila va oilani boshqarish tartiblari asari hisoblanadi.

Abdurauf Fitratning “Oila yoki oila boshqarish tartiblari” asari oilaning paydo bo‘lishi, uning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyati, oilada amal qilinadigan ichki tartib va qoidalarga bag‘ishlangan. Ayniqsa, asarning “Uylanish yoki uylanmaslik xususida”, “Qalin (puli) va to‘y qanday bo‘lishi lozimligi haqida”, “Er-xotinning qanday yashamoqliklari xususida”, “Oilaning maishati va idorasi” qismlarida bu masalalar xususida atroflicha fikr yuritilgan.

Abdurauf Fitrat ushbu asarida har bir yangi oila uchun qo‘llanma vazifasini o‘tashi mumkin bo‘lgan masalalarni yoritadi. U vatanparvarlik va millatparvarlik tamoyillaridan kelib chiqib, kitobning birinchi qismiga, ma'lum ma'noda me'yoriy dasturilamal tarzida tartib beradi. Undan har bir yangi oila qurmoqchi bo‘lgan turkistonlik kichik hajmdagi axloqiy-maishiy, gigienik-salomatlik qomusi sifatida foydalanishi mumkin edi. [Bundan tashqari](#), asarda oilaning moddiy tomonlari, tashkil topgandan boshlab, buzilishigacha bo‘lgan holatlarning axloqiy asoslari to‘g‘risida ham to‘xtalib o‘tadi. Bu jihatlarni o‘sha davr nuqtai nazaridan qaraydigan bo‘lsak juda ijobiy jihat hisoblanadi. Chunki, bu davrda Turkistonda xali medisina unchalik rivojlanmagan, kishilarning turmush madaniyati ham u qadar yuqori emas edi. Fitrat ko‘plab xorijiy davlatlarda bo‘lganligi sababli, u yerdagi ijobiy, o‘rganish zarur bo‘lgan, turmush tarziga oid juda ko‘p tajriba ortirgan edi. Asarda aytiladiki, oila va farzand masalasi erkak yo ayolning xususiy masalasi emas. Farzand nafaqat ota-ona hayotining davomi, balki ayni paytda millatning ha iqtidorli, obro va e‘tiborini belgilaydigan zanjir xalqasidir. Millat esa vatan mamlakatning yuragi, demak, millat son jihatidan qanchalik ko‘p bo‘lsa u yashayotgan vatanining ham kuch-qudrati shu qadar bo‘lishi tabiiy. Oila masalasi millat, mamlakat, kishilik jamiyatidagan uchlikni ta‘minlab turuvchi muhim bir xalqadir. Fitrat talqinida son, miqdor sifat degani emas, xalqning soni ko‘p bo‘lishi ammo uni tashkil etuvchi kishilar ishyoqmas tebsa tebranmas kishilar ham bo‘lishi mumkin. O‘z saodati, kelajagi, yaxshi yashashi, osuda hayot egasi bo‘lisho‘sha millat kishisining harakatchanligiga ham bog‘liqligini aytadi. “Qaysi millatning namoyondalari g‘ayratli, shijoatli bo‘lsalar, qo‘l oyog‘I kuchli va chaqqon, hamda a‘zolari sog‘ va faol izzat vae‘tibor sohibi bo‘ladilar”.

Konsepsiyaning joriy qilinishi uzluksiz ma‘naviy tarbiya jarayonining tizimli tashkil etilishiga, tarbiya sohasining ilg‘or innovatsion texnologiyalar asosida takomillashuviga, yoshlarning Vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas‘uliyatlilik, bag‘ri kenglik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlik kabi tayanch kompetensiyalar bilan mustaqil hayotga kirib borishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratadi.

Oilalar, ta‘lim muassasalari, mahallalar va korxonalarda mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish layoqatiga ega bo‘lgan yoshlarning ma‘naviy kamol topishi uchun zarur bo‘lgan innovatsion ijtimoiy-pedagogik sog‘lom va barqaror muhit yaratiladi.

Jamiyatda jinoyatchilik, ekstremizm, terrorizm, korrupsiya, firibgarlik, ko'zbo'yamachilik, yolg'onchilik, egotsentrizm, axloqiy buzuvlik, oilaviy ajrimlar, mehr-oqibatning kamayishi, "ommaviy madaniyat"ga ko'r-ko'rona taqlid, loqaydlik, begonalashuv, o'zibo'larchilik, farzand tarbiyasida mas'uliyatsizlik, oilaviy qadriyatlar inqirozi, el-yurt taqdiriga befarqlik kabi illatlar keskin kamayadi. Band bo'lmagan yoshlarning hayotda o'z o'rnini topishga, kelajakka bo'lgan ishonchi oshadi. Mamlakat dunyoda raqobatbardosh, boy inson kapitaliga ega bo'ladi.

Oila, ta'lim muassasalari, davlat tashkilotlari va nodavlat tashkilotlar, otonalarda boy milliy tarbiyaviy merosimiz to'g'risida bilimlar shakllanadi, ularni o'rganish, saqlash, targ'ib qilish, o'rgatish orqali milliy fazilatlarining avloddan-avlodga bezavol o'tib borishi ta'minlanadi.

Konsepsiyaning amalga oshirilishi jamiyatda ma'naviy-axloqiy muhitning sog'lom va barqaror bo'lishiga salmoqli hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurauf Fitrat. Oila yoki oila boshqarish tartiblari. –Toshkent, Abdulla Qodiriy nomidagi [xalq merosi nashriyoti](#), 1993 y “Axloq-odobga oid hadis namunalari”. T., “Fan”, 1999 y,
2. Asqar Munavvarov. “Oila pedagogikasi”, Toshkent, “O'zbekiston”, 1994 y, 112-bet.
3. Inomova M. “Farzand – nihol, ota-ona - bog'bon”. Toshkent, “O'qituvchi”, 1983 y, 56-b.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori” Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”03.01.2020
5. www.ziyonet.uz
6. www.avlony-library.connect.uz
7. <http://wsrjournal.com/index.php/new/issue/view/46>